



ינואר 2014



מידעון זכויות לאישה היולדת



מור אגיב קשרי, מחברת המידעון וסטודנטית במרכז מזו"ר

ד"ר גילי קרקו אייל, עורכת המידעון ויו"ר מרכז מזו"ר

מידעון זכויות לאשה היולדת.

אישה יקרה,

במידעון זה תמצאי מידע אודות זכויותיך כמטופלת בסמוך ללידה, במהלך הלידה ומיד לאחריה. תהליך הלידה דורש מהאשה לקבל מספר לא מבוטל של החלטות. לא אחת, מוצאת עצמה האשה במהלך הלידה במצבים שבהם היא אינה מורגלת, בסביבה חדשה ומוקפת באנשי צוות רפואי רבים. תהליך זה הוא מן התהליכים האינטימיים ביותר שבהם מעורבת אישה במהלך חייה, והוא בעל השפעה של ממש על רווחתה הגופנית והנפשית.

על רקע דברים אלה בחר מרכז מזו"ר (הקליניקה למען זכויות החולה בישראל) לערוך מידעון זכויות לאשה היולדת. במידעון מרוכזות שאלות הנוגעות לזכויות האשה בסמוך ללידה, במהלך הלידה ומיד לאחריה.

מרכז מזו"ר הינו גוף ללא כל שיוך פוליטי, הפועל שלא למטרות רווח. מטרת המרכז היא להעצים את זכויותיהם של חולים בישראל ולפעול למימושן. המרכז פועל בבית הספר למשפטים ע"ש שטריקס, המסלול האקדמי, המכללה למנהל. המרכז מעניק מידע וסיוע משפטיים לחולים ולבני משפחותיהם במגוון נושאים הקשורים למימוש זכויותיהם במערכת הבריאות, וזאת ללא תשלום.

שאלות נוספות בעניין זכויותיה של האישה היולדת ובכל עניין אחר הנוגע לזכויותיהם של חולים ניתן להפנות למייל הבא של המרכז : merkaz.mazor@gmail.com

בברכה,

מור אגיב קשרי, מחברת המידעון וסטודנטית במרכז מזו"ר.

ד"ר נילי קרקו אייל, עורכת המידעון ויו"ר מרכז מזו"ר.

עו"ד רותי הוסטובסקי, מנחה קלינית, מרכז מזו"ר.

✓ **האם ביכולתי להגיע לחדר לידה עם תכנית לידה שהוכנה מראש?**

כן. תוכנית לידה הינה אוסף כתוב של בקשות, רצונות וציפיות לקראת הלידה, המנוסחים על ידי היולדת, והמיועדים להגיע לידיעת הצוות המטפל בעת ההגעה לבית החולים ביום הלידה. את תוכנית הלידה שהכינה האשה טרם הפניה לבית החולים יש להגיש לצוות הרפואי.

✓ **כיצד מנסחים תוכנית לידה?**

באתרי האינטרנט של חלק מבתי החולים (למשל, מרכז רפואי רמב"ם) ניתן למצוא טופס תוכנית לידה שהוכנה על ידי צוות החולים. ניתן להדפיס את התוכנית ולהגיע איתה ללידה. אשה שבחרה ללדת בבית חולים בו אין תוכנית לידה מוכנה מראש או אשה שאינה מעוניינת לעשות שימוש בטופס ההכנה ללידה המוצע על ידי בית החולים, יכולה להכין תוכנית לידה באופן אישי. רצוי שהתוכנית תהיה קצרה (עד עמוד וחצי) וקלה לקריאה. בעת ניסוח התוכנית, יש להיות ערים להבדלים אפשריים בין בתי החולים. דבר הנהוג בבית חולים אחד, אינו בהכרח נהוג בבית חולים אחר. לפיכך, מומלץ לברר (באמצעות שיחת טלפון) מה עמדת בית החולים שבו בחרת ללדת באשר לסוגיות מרכזיות שבהן עוסקת תוכנית הלידה. דוגמאות לנושאים היכולים להכלל בתוכנית לידה: שימוש במשככי כאבים; זירווי לידה; חתך החיץ; ביצוע חוקן; חיבור למוניטור; ואיסוף דם טבורי.

✓ **האם תוכנית הלידה מחייבת את היולדת?**

לא. תוכנית לידה היא בסיס הפתוח לשינויים, והיולדת יכולה לסטות ממנה, בהתאם להתפתחות הלידה ולתחושותיה המשתנות, ובלבד שלא קיימת מניעה רפואית לסטייה מהתוכנית.

✓ **האם תוכנית הלידה מחייבת את בית החולים?**

התשובה לשאלה זו מורכבת ותלויה בסוג ההנחיה הנכללת בטופס ובנוהלי בית החולים. ככלל, אסור לבצע במטופלת הליך רפואי ללא הסכמתה. לכן, סירוב לביצוע הליכים רפואיים מסויימים (למשל, התנגדות לשימוש במשככי כאבים או לחיתוך החיץ), מחייב את בית החולים. יוצאים מכלל זה מקרים שבהם נשקפת סכנה חמורה ומיידית לחייה או לבריאותה של היולדת ו/או של העובר.

לעומת זאת, ההנחיות הנכללות בתוכנית אינן מחייבות את בית החולים לבצע הליך רפואי שאין בו צורך או תועלת רפואיים או לחילופין שהינו מנוגד לשיקול דעת רפואי. בנוסף לכך, בעניינים שאינם רפואיים, למשל הכנסת המשפחה כולה לחדר הלידה, עשויים נהלי חדרי הלידה לעמוד בניגוד להנחיות היולדת בתוכנית הלידה. במקרה כזה אין בתוכנית הלידה כדי לחייב את בית החולים לפעול בניגוד לנהליו והיולדת יכולה לבחור מראש שלא ללדת במקום. בכפוף לדברים אלה, ניתן לומר שבתי חולים מכבדים באופן כללי את תוכניות הלידה שנערכו על ידי נשים.

✓ **האם ביכולתי להיעזר במיילדת פרטית או ברופא פרטי במהלך לידה בבית חולים ציבורי?**

ברוב בתי החולים הציבוריים בארץ אין אפשרות להיעזר במהלך הלידה במיילדת פרטית ו/או ברופא פרטי. עם זאת, מעת לעת מאמצים בתי חולים שונים נהלים שונים בסוגיה. לכן, אם את מעוניינת בשירות רפואי פרטי במהלך הלידה, עליך לבדוק טרם הלידה עם בית החולים בו את מעוניינת ללדת מאפשר זאת.

✓ **האם ביכולתי להיעזר בדולה (תומכת לידה פרטית) במהלך לידה בבית חולים ציבורי?**

יולדת רשאית לבחור בדולה שתשמש כמלווה אישית ושתתמוך בה במהלך הלידה. במקרה כזה תכלול הדולה בין מספר המלווים שהיולדת זכאית להכניס עמה לחדר הלידה. עם זאת, חשוב להדגיש שדולה אינה מוכרת כמטפלת על פי חוק זכויות החולה, ולכן חל עליה איסור להגיש ליולדת כל טיפול רפואי או להתערב בעבודת הצוות הרפואי.

ג. בחירת דרך הלידה

✓ **האם יולדת יכולה לדרוש כי יבוצע בה ניתוח קיסרי בהעדר צורך רפואי בכך?**

מיעוט מהיולדות מעוניינות ללדת בניתוח קיסרי כתחליף ללידה נרתיקית, גם בהעדר צורך רפואי. ככלל לאשה עומדת הזכות לאוטונומיה גם במערך הטיפול הרפואי. מכאן ניתן להסיק, לכאורה, שעומדת לה זכות מוחלטת לבחור אם ללדת בניתוח קיסרי אם לאו, גם בהעדר צורך רפואי. אלא שזכות זו כפופה לשיקול דעת רפואי ומנהלי. לפיכך, אשה אינה יכולה לכפות על רופא או על מוסד רפואי לבצע בה ניתוח קיסרי, בהעדר צורך רפואי, זאת לאור הסיכונים הכרוכים בתהליך והעלויות הגבוהות הכרוכות בו.

המדיניות בעניין זה שונה מבית חולים אחד לאחר. לכן, יולדת המבקשת ללדת בניתוח קיסרי שלא מטעמים רפואיים, צריכה לבדוק את מדיניות בית החולים בנושא.

חשוב כי טרם קבלת ההחלטה תקבל האשה מידע על מלוא היתרונות והחסרונות הכרוכים בביצוע ניתוח קיסרי, לה ולעובר, בהשוואה לאלה הטמונים בלידה נרתיקית.

✓ **האם יולדת יכולה לדרוש ללדת בלידה טבעית. כלומר, ללא משככי כאבים וללא מעורבות מכשירים?**

כן. נשים בריאות, עם הריון תקין לחלוטין, יכולות לבחור בלידה נרתיקית טבעית, ללא התערבות רפואית מיותרת.

קיימים בתי חולים בהם ניתן ללדת בלידה טבעית בכל אחד מחדרי הלידה (למשל, מרכז רפואי העמק עפולה; שיב"א- תל השומר; אסף הרופא, הלל יפה-חדרה) ואילו באחרים קיים חדר ייעודי ללידה טבעית (למשל, בית החולים כרמל חיפה, הקריה הרפואית רמב"ם חיפה).

עם זאת, חשוב לדעת כי במהלך הלידה עלולים להתרחש אירועים המעמידים את האם או העובר בסכנת חמורה ומיידית לחיים או לגוף (למשל, מצוקה עוברית או קרע ברחם). במקרים מסוג זה עשוי

להתעורר הצורך במעורבות רפואית, למשל- ואקום, מלקחיים או ניתוח קיסרי. במקרים מסוג זה תדרש האשה לשקול מחדש את החלטתה ללדת בלידה טבעית. חשוב לדעת, שבמקרים מסויימים מתיר הדין ביצוע הליך רפואי ביולדת, על אף סירובה להליך. זה, למשל, מצב הדברים אם קיימת סכנה חמורה מיידית לחיי היולדת או לבריאותה.

✓ **האם ניתן ללדת בניתוח קיסרי בגישה טבעית?**

כן. בימים אלה אומצה גישה חדשנית, המאפשרת לאישה היולדת בניתוח קיסרי מתוכנן, לראות את הלידה, להרגיש את התינוק על גופה מיד לאחר הלידה, וליהנות מהרגעים הראשונים של המפגש עם התינוק. כמו כן, גישה זו מאפשרת לאימהות החפצות להניק את התינוק בחלב אם בלבד, לשאוב חלב אם לפני הניתוח בסיוע אחות, וכך להניק את התינוק מיד לאחר ההתאוששות. כדי לאפשר לידה קיסרית בגישה טבעית, הרופא המרדים משתמש בטכניקה של הרדמה המאפשרת ליולדת להישאר פעילה ושותפה בלידת התינוק. כיום, ניתן למצוא שירות רפואי זה במרכז רפואי העמק. השירות ניתן ללא תשלום, אך דורש תיאום מראש.

✓ **האם ניתן לבחור שלא לבצע חוקן לפני הלידה?**

כן. ברוב המקרים אין צורך רפואי בביצוע חוקן לפני הלידה, והדבר תלוי ברצון היולדת.

✓ **האם יולדת יכולה לבקש שלא יבוצע בה חתך חיץ?**

כן. ביצוע חתך חיץ הינו הליך רפואי, ועל כן יש לבקש את הסכמת היולדת לביצועו. סרבה היולדת לביצוע חתך חיץ, לא ניתן לבצע את ההליך, אלא בהתקיים נסיבות רפואיות המצדיקות זאת, כמפורט לעיל. מאחר שלביצוע חתך חיץ חסרונות ויתרונות, קבלת החלטה בעניין על ידי היולדת צריכה להיעשות לאחר שקבלה מידע באשר להליך, מטרתו, הסיכונים הטמונים בו ותועלתו. מידע זה יכול להמסר לה, מבעוד מועד, על ידי הרופא המטפל בה במהלך ההריון.

✓ **האם יולדת יכולה לבחור את תנוחת הלידה המתאימה לה?**

כן. יולדת בהחלט יכולה להביע את רצונה בפני הצוות הרפואי באשר לתנוחת הלידה המתאימה לה, וככלל רצונה יכובד, אלא אם קיימות נסיבות רפואיות שאינן מאפשרות זאת. עם זאת, יש לזכור שבבתי חולים שונים מקובלות גישות שונות באשר לסוגיה זו. לפיכך, כדאי לברר מבעוד מועד מה עמדת בית החולים בנושא ולציין בתוכנית הלידה את ההעדפה למילדת עם אוריינטציה ללידה טבעית.

ד. הליכים רפואיים נלווים (בדיקת דם, בדיקת לחץ דם, בדיקת שתן, החדרת אינפוזיה, החדרת קטטר וכו')

✓ **האם יש לייזע את היולדת באשר לביצועם של הליכים רפואיים אלה ולבקש את הסכמתה לכך?**
ככלל התשובה לשאלה זו חיובית. עם זאת, הסכמת היולדת לביצוע הליכים אלה אינה חייבת להינתן מפורשות. על הסכמת היולדת לביצוע הליכים רפואיים שגרתיים וקלים מסוג זה ניתן ללמוד גם מכללא מהתנהגותה (למשל- הושטת יד על מנת לאפשר ביצועה של בדיקת דם), או מהסכמתה לביצוע הליכים אחרים ואפילו מעצם פנייתה לבית החולים. עוד יש לזכור כי בנסיבות שבהן נשקפת סכנה חמורה ומיידית לחייה של האשה ולבריאותה או לאלה של העובר, עשוי הדין להתיר ביצוע הליכים רפואיים מבלי שניתנה לכך הסכמת האשה ועל אף סירובה.

ה. מלווים בחדר לידה

✓ **האם אשה יכולה להכניס עמה מלווים לחדר לידה?**
ככלל כן. רוב בתי החולים מאפשרים כניסת שני מלווים יחד עם היולדת לחדר הלידה. עם זאת, קיימים בתי חולים בהם ניתן להכניס יותר משני מלווים או שאין הגבלה למספר המלווים. (למשל, בית חולים "ליס" ליוולדות; בית חולים איכילוב; לניאדו). לפיכך, על האשה לברר את עמדת בית החולים בנושא טרם הלידה.
המלווה האישי יכולה לתמוך ביולדת, נפשית ופיזית. עם זאת, חשוב לדעת שעל המלווה חל איסור להגיש כל טיפול רפואי ליוולדת או להתערב בעבודתו של הצוות הרפואי, ובכלל זה בעבודתן של המיילדות ובהחלטותיהן המקצועיות.

✓ **האם המלווים יכולים להיות נוכחים בכל שלבי הלידה?**
ככלל על המלווים לציית להוראות הצוות הרפואי. מלווה שלא ציית להוראות הצוות הרפואי, שהפריע לעבודת הצוות הרפואי או שהצוות הרפואי סבור שנוכחותו עלולה להזיק ליוולדת, עשוי להידרש לעזוב את חדר הלידה.
בנוסף לכך, אם במהלך הלידה מתעוררות נסיבות רפואיות הדורשות ביצוע פעולות רפואיות חריגות, למשל- שימוש בואקום או במלחציים, עשוי המלווה להדרש לעזוב את חדר הלידה.

✓ **האם יולדת יכולה לבקש נוכחות של מלווה בלידה הנערכת על דרך ניתוח קיסרי?**

א. ניתוח קיסרי אלקטיבי (מתוכנן):
רוב בתי החולים מתירים נוכחות של מלווה אחד בניתוח קיסרי מתוכנן שאינו נערך בהרדמה כללית. ככלל, נוכחותו של המלווה בניתוח מותנית בכמה תנאים הכרחיים. למשל, בבית החולים שיבא על המלווה לעבור הדרכה הניתנת על ידי מיילדת ולחתום על טופס מידע והסכמה. לפיכך, על בני הזוג לבדוק מבעוד מועד מהם התנאים שנקבעו על ידי בית החולים בו בחרתם ללדת ולהיערך בהתאם.

עוד חשוב לזכור, שאף על שהמדיניות הרווחת היא להתיר את נוכחותו של מלווה אחד בחדר ניתוח, עסקינן במדיניות עקרונית בלבד. לפיכך, יכול הרופא המנתח להחליט, בהתבסס על שיקול דעתו הרפואי, כי במקרה מסוים אין להתיר את נוכחותו של מלווה.

ב. ניתוח קיסרי דחוף (ניתוח חירום):

בניתוחים מסוג זה לא תתאפשר, בדרך כלל, כניסת מלווה לחדר הניתוח. עם זאת, ההחלטה תיעשה בכל מקרה לגופו על פי שיקול דעת הרופא המנתח ולאור נסיבות המקרה.

ו. נוכחות סטודנטים לרפואה בלידה וביצוע הליכים רפואיים על ידם

✓ האם לילדת נתונה הזכות לדעת שמי שמטפל בה הוא סטודנט?

כן, על כל מטפל חלה חובה לשאת תג זיהוי הכולל את שמו ותוארו, ולהזדהות בפני המטופל והמלווים אותו בשמו ובתפקידו. במקרה של סטודנטים על צוות ההוראה להציגם בפני היולדת ולהבהיר לה את מעמדם.

✓ האם סטודנטים יכולים להיות נוכחים במהלך הלידה?

כן. עם זאת, יולדת שאינה מעוניינת בנוכחותם של סטודנטים במהלך הלידה, יכולה לסרב לכך. במקרה שבו הביעה היולדת את סירובה לנוכחות סטודנטים במהלך הלידה, על הצוות הרפואי לקבל את החלטתה בהבנה, ולזכותה במלוא הטיפול והיחס כמתבקש ממצבה הרפואי. חשוב לציין שאף אם היולדת הסכימה לנוכחותם של סטודנטים במהלך הלידה, יש להגביל את מספר הסטודנטים הנוכחים למספר מצומצם.

✓ האם סטודנט רשאי לבצע בדיקות חודרניות ביולדת?

כן ובלבד שהיולדת נתנה לכך את הסכמתה. ביצוע בדיקה חודרנית על ידי סטודנט, דורשת את קבלת הסכמתה המפורשת של היולדת לכך, ואם זו סרבה על הצוות הרפואי לכבד את החלטתה.

ז. חוות דעת נוספת

✓ האם לילדת עומדת הזכות לקבל חוות דעת רפואית נוספת במהלך הלידה?

כן. לכל מטופלת הזכות לקבל חוות דעת רפואית נוספת במימונו, ועל המטפל והמוסד הרפואי חלה חובה לסייע לה בכל הדרוש למימוש זכות זו. סיוע זה יעשה, בין היתר, על ידי מסירת מידע אודות מומחים מתאימים, תאום מועד התייעצות, מתן אפשרות ליועץ לבקר ולבדוק את המטופלת, העמדת הרשומה הרפואית לרשות היועץ ומסירת מידע נוסף הנוגע למטופלת. זכות זו ממשיכה לעמוד לאשה גם במהלך הלידה. עם זאת, אופי הלידה והנסיבות הרפואיות המתעוררות במהלכה עשויים להשפיע על היקפה של זכות זו ועל עצם קיומה. זה, למשל, עשוי להיות המצב בנסיבות שבהן לא ניתן לעכב את הלידה, עד לקבלתה של חוות דעת נוספת, ויש צורך בקבלת

החלטה מיידיית ומהירה באשר לאופן ביצוע הלידה, לשם מניעת סכנה חמורה מיידיית לחיי האשה ולבריאותה או לאלה של העובר.

ח. איסוף דם טבורי

✓ האם יולדת יכולה לבקש כי עם הלידה יבוצע איסוף של דם טבורי?

ככלל התשובה לשאלה זו תלויה במדיניות בית החולים שבו בחרה האשה ללדת. כיום, לא ניתן לאסוף דם טבורי בכל בית חולים. לכן, בני זוג המעוניינים באיסוף דם טבורי צריכים לבדוק עוד טרם הלידה באיזה מבתי חולים מתאפשר איסוף דם טבורי, בין לבנק ציבורי ובין לבנק פרטי. עוד יש לזכור כי במהלך הלידה ייתכנו מצבים רפואיים או אילוצים אחרים אשר ימנעו את איסופה של מנת הדם הטבורי, וכי לטיפול ביולדת וביילוד תמיד ניתנת קדימות על פני הליך זה.

✓ כיצד מתנהל ההליך של איסוף דם טבורי?

על אישה המעוניינת באיסוף דם טבורי, ליצור קשר עם נציג החברה האוספת והשומרת את הדם הטבורי. בעקבות פנייתה, תשלח החברה לאשה ערכה לאיסוף דם טבורי. יש לשמור את הערכה ולהביא אותה לבית החולים בעת הלידה. טרם הלידה יש לעדכן את הצוות הרפואי על ההחלטה לאסוף דם טבורי ולמלא את הטפסים הדרושים לכך.